

Επιστημονική Ένωση για την Προώθηση της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας

Καρφή 52, Τ.Κ. 41334, Λάρισα

Τηλ.: 6932078466 - 6972038117

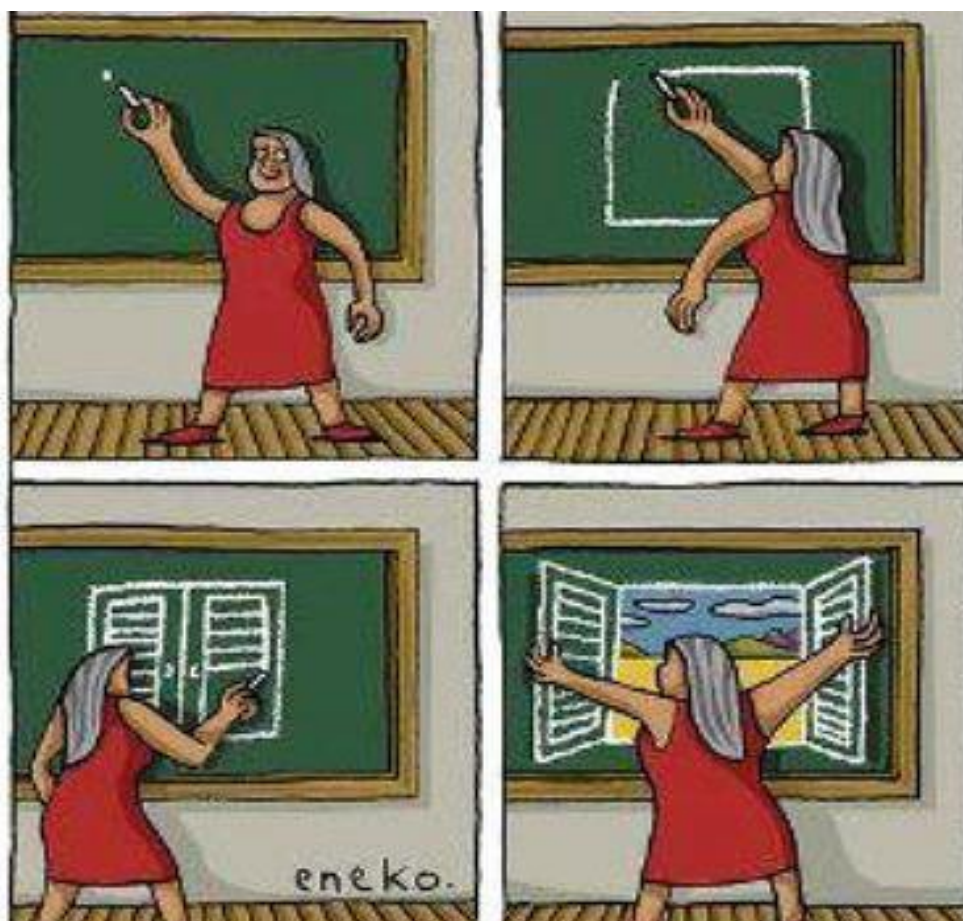
Fax: 211 800 1167

E-mail: info@epek.gr

URI: www.epek.gr

Διαχείριση προβλημάτων σχολικής τάξης και ο ρόλος του σύγχρονου εκπαιδευτικού.

Συντονίστρια-Επιμορφώτρια: Φωτεινή Δημακοπούλου

Πρόλογος

Καλώς ήρθατε στο ετήσιο σεμινάριο της Επιστημονικής Ένωσης για την Προώθηση της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας (ΕΕΠΕΚ) *«Διαχείριση προβλημάτων σχολικής τάξης και ο ρόλος του σύγχρονου εκπαιδευτικού»*.

Το υλικό που έχετε μπροστά σας έχει σχεδιαστεί για να σας βοηθήσει όχι μόνο να κατανοήσετε θεωρητικές όψεις των υπό συζήτηση θεμάτων, αλλά και να βελτιώσετε βασικές δεξιότητες, που απαιτούνται για τη διαχείριση της σχολικής τάξης. Η χρησιμότητά του είναι πολλαπλή, αρκεί να κατορθώσετε να το μελετήσετε κριτικά και στοχαστικά. Σκοπός είναι να εμπλουτιστεί η σκέψη και η προβληματική και όχι να απομνημονευθούν, αντιγραφούν ή εσωτερικευθούν άκριτα και αβασάνιστα ιδέες, θεωρίες και τεχνικές.

Κατά τη μελέτη του υλικού θα διαπιστώσετε ότι υπάρχουν δραστηριότητες, θέματα για συζήτηση, ηλεκτρονικοί σύνδεσμοι, μελέτες περίπτωσης, ασκήσεις και παράλληλα κείμενα, που στόχο έχουν τη συνεχή σας αλληλεπίδραση με το υλικό. Το κεντρικό ζητούμενο δεν είναι απλά η παρουσίαση ενός περιεχομένου, αλλά η εμπλοκή σας σε ένα διάλογο που θα ανοίξει, ωθώντας σας να σκεφτείτε κριτικά ως προς τη σημασία και τη σχέση που μπορεί να έχει το δεδομένο περιεχόμενο με τη σχολική ζωή.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την στοχαστικοκριτική προσέγγιση και δημιουργική εφαρμογή αυτών που θα θεωρήσετε αποτελεσματικά για τη διαχείριση της σχολικής σας τάξης.

Εύχομαι Καλό Ταξίδι!

Ενότητα 1. Διαχείριση Σχολικής τάξης - Αντιμετώπιση αρνητικών συμπεριφορών και ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Λέξεις -Κλειδιά:

Σχολική τάξη

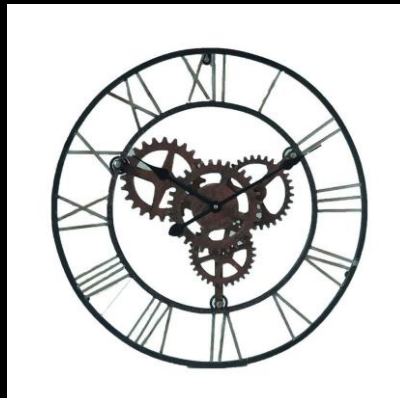
Παιδαγωγικό συμβόλαιο

Αρνητικές συμπεριφορές

Παιδαγωγικές αρχές

Παρέμβαση

Το κεφάλαιο αυτό είναι ιδιαίτερα σύνθετο, όπως άλλωστε και το ζήτημα που πραγματεύεται. Συνεπώς, έχετε όσο χρόνο χρειάζεστε για να το προσεγγίσετε κριτικά και αναστοχαστικά, αξιοποιώντας τις σχετικές εμπειρίες σας.

1.1. Η σχολική τάξη ως οργανωμένη κοινωνική ομάδα

Δραστηριότητα 1

Πριν προχωρήσετε στη μελέτη της ενότητας, αφιερώστε λίγα λεπτά για να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

1. Ποιους περιλαμβάνει η σχολική τάξη;

2. Ποιος οργανώνει τη σχολική τάξη;

3. Πως ορίζονται οι κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας στη σχολική τάξη;

4. Ποιες αρνητικές και ποιες

θετικές συμπεριφορές μαθητών αντιμετωπίζετε ως εκπαιδευτικοί;

5. Με ποιους τρόπους τις αντιμετωπίζετε;

«Δεν υπάρχουν προτάσεις ή λύσεις που να είναι αποτελεσματικές για όλους τους μαθητές σε όλα τα σχολεία, σε όλες τις τάξεις». Mialaret G, 2002

Η σχολική τάξη αποτελεί μία κοινωνική ομάδα που αποτελείται από μαθητές

της ίδιας ηλικίας και από τον ή τους ενήλικους εκπαιδευτικούς της, η οποία δραστηριοποιείται σε έναν συγκεκριμένο χώρο (κυρίως, το σχολείο) με σκοπό την ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών, σύμφωνα με τους σκοπούς του αναλυτικού προγράμματος και το οργανωτικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της (Ματσαγγούρας, 2003).

Από συστημική σκοπιά, η σχολική μονάδα ορίζεται ως η βασική μονάδα του εκπαιδευτικού συστήματος, η οποία διέπεται από σκοπούς, έχει καθορισμένο πρόγραμμα, ενιαία διοίκηση, δέχεται μαθητές με καθορισμένους όρους και για καθορισμένο χρόνο σπουδών και παρέχει αναγνωρισμένο από την κοινωνία και την πολιτεία τίτλο σπουδών (Δενδρινού-Αντωνακάκη, 1971, όπως αναφ. στο Σαϊτής, 2005). Η σχολική μονάδα ως υποσύστημα του εκπαιδευτικού

Η σχολική τάξη στο χώρο της σχολικής μονάδας και ευρύτερα του εκπαιδευτικού συστήματος, είναι μια οργανωμένη κοινωνική υποομάδα. Καλείται να κινείται στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής νομοθεσίας, αλλά και να συμπορεύεται με τους γενικούς και ειδικούς σκοπούς της εκπαίδευσης και του σχολείου. Μόνο έτσι δικαιώνεται η ύπαρξή της και αναπτύσσονται οι παιδαγωγικές και διδακτικές λειτουργίες της. Η καλή διοίκηση και οργάνωση ενός σχολείου αντανακλά και στην καλή οργάνωση της τάξης και αυτό, παρέχει ένα κλίμα υποστήριξης της μάθησης και της γνώσης.

συστήματος συναλλάσσεται με το περιβάλλον της και όσο πιο μεγάλη είναι αυτή η συναλλαγή τόσο πιο μεγάλο θεωρείται. Παράλληλα, όμως, μπορεί να θεωρηθεί ένα σύστημα, το οποίο αποτελείται από επιμέρους υποσυστήματα, όπως η σχολική τάξη, το εκπαιδευτικό προσωπικό κ.ά. και στοιχεία, τα οποία αλληλεπιδρούν και αλληλεξαρτώνται από το στόχο του εκπαιδευτικού έργου (Σαϊτής, 2007: 106). Στην ουσία, είναι ένας ζωντανός οργανισμός, που επιδιώκει τους στόχους του στο πλαίσιο ενός περιβάλλοντος με το οποίο συναλλάσσεται διαρκώς μέσα από ρευστά διαχωριστικά όρια, τα σύνορα (Everard & Morris, 1999; Σαϊτής, 2008).

Όπως κάθε σύστημα, έτσι και η σχολική μονάδα, προκειμένου να λειτουργήσει χρειάζεται εισροές, οι οποίες αποτελούν τη κινητήρια δύναμή του. Ως «εισροές» της σχολικής μονάδας θεωρούνται οι μαθητές, γονείς, οι εκπαιδευτικοί με τη γνώση και την πείρα που διαθέτουν, το προσωπικό στήριξης του σχολείου, το διοικητικό προσωπικό αν υπάρχει, οι οικονομικοί πόροι, ο εξοπλισμός, τα κτήρια, η εκπαιδευτική πολιτική. Μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία οι εισροές μετατρέπονται σε εκροές, δηλαδή σε αποτελέσματα/ «προϊόντα», τα οποία θα είναι χρήσιμα στη γενικότερη λειτουργία του συστήματος της κοινωνίας. Οι εκροές ξεκινούν από εγγράμματους αποφοίτους και εκτείνονται σε διάφορα επίπεδα όπως: καλλιέργεια στους μαθητές στάσεων και συμπεριφορών ορθής κοινωνικοποίησης, παροχή γνώσεων, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, λύσεις σε ποικίλα εκπαιδευτικά προβλήματα. Επομένως, το περιβάλλον διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο: αφενός, προσφέρει τις εισροές και οριοθετεί εν μέρει τη διαδικασία του μετασχηματισμού και αφετέρου χρησιμοποιεί τις εκροές. Οι μεταβολές που συμβαίνουν στο περιβάλλον μεταβάλλουν τις εκροές του, που είναι και το τελικό αποτέλεσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Hoy & Miskel, 2013).

Βρίσκεται σε διαρκή αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση με άλλα συστήματα, διαπλέκεται με ομάδες που βρίσκονται στο περιβάλλον του όπως: οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εκπαιδευτικών, η τοπική κοινότητα, οικονομικοί οργανισμοί όπως και με υπερσυστήματα: κοινωνικοπολιτικό σύστημα, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί την αυτονομία του, αφού κάθε σχολική μονάδα έχει τις δικές της λειτουργίες χωρίς να επηρεάζει τις άλλες. Συνεπώς, ο σχολικός οργανισμός μπορεί να θεωρηθεί ως σύστημα για δύο ουσιαστικούς λόγους: ο πρώτος λόγος σχετίζεται με το ότι διαθέτει αναγνωρίσιμα υποσυστήματα, όπως είναι για παράδειγμα οι ομάδες μαθητών, οι εκπαιδευτικοί, ο σύλλογος διδασκόντων. Ο δεύτερος λόγος τεκμηριώνεται από το γεγονός ότι ως χώρος με διάφορες μεταβλητές βρίσκεται σε επικοινωνία, αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση με άλλα κοινωνικά συστήματα. Η επικοινωνία, η διάδραση με τα άλλα συστήματα επιτυγχάνεται εξαιτίας των διαπερατών ορίων της, καθώς δίνει και παίρνει πληροφορίες από το περιβάλλον με το οποίο αλληλεπιδρά. Συνιστά, δηλαδή, ένα ανοιχτό κοινωνικό σύστημα, που αποτελείται από ένα σύνολο στοιχείων, τα οποία λειτουργούν με συντονισμένες ενέργειες για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων: η διαδικασία απόκτησης γνώσεων των μαθητών αλλά και η προετοιμασία τους να ανταποκριθούν στο ρόλο τους ως ενήλικες και οι ενέργειές τους έχουν κοινωνική αντανάκλαση, δημοσιότητα και επιρροή (Μάζαρης, 2018).

Οι διαπροσωπικές σχέσεις που αναπτύσσονται στη σχολική τάξη μπορούν να διακριθούν σε α) οριζόντιες, που αναφέρονται στις σχέσεις μεταξύ μαθητών και β) σε κάθετες, που αναφέρονται στις σχέσεις μαθητών με το/τη Διευθυντή/τρια, Εκπαιδευτικούς και λοιπό προσωπικό σχολικής μονάδας.

1.2. Η σύνθεση του πληθυσμού της σχολικής τάξης και η σημασία του συγκεκριμένου.

Δεν πρέπει να παραβλέψουμε ότι κάθε σχολική μονάδα θεωρείται ως ένα επιμέρους σύστημα υψηλής πολυπλοκότητας του όλου εκπαιδευτικού συστήματος με σχέσεις διαρκούς αλληλεξάρτησης με τα άλλα υποσυστήματα (διευθυντές, ομάδες μαθητών και γονείς) και υπερσυστήματα του εξωτερικού περιβάλλοντος (κοινωνικό, οικονομικό, πολιτιστικό, οικολογικό), τα οποία προσδιορίζουν την αποτελεσματική ισορροπία της. Είναι, δηλαδή, «ένα ανοιχτό σύστημα μέσα στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον» (Πετρίδου, 2003: 87-100), ένα περιβάλλον (γεωγραφικό και ψυχολογικό), όπου διάφορες μεταβλητές βρίσκονται σε διαρκή επικοινωνία και αλληλεξάρτηση. Επομένως, σε κάθε προσπάθεια να μελετηθεί η διαδικασία της εκπαιδευτικής ηγεσίας δεν πρέπει να αγνοούνται οι αλληλεπιδραστικές σχέσεις που δημιουργούν μια πολυπαραμετρική ψυχολογική και κοινωνική πραγματικότητα (Βρεττός, 2004· Ματσαγγούρας, 2007).

Το σχολείο έχει διαπερατά όρια, δίνει και παίρνει πληροφορίες από το εξωτερικό περιβάλλον με το οποίο αλληλεπιδρά. Σημαντικός στόχος του σχολείου είναι να αναπτύξει καλές σχέσεις με εξωσχολικές κοινωνικές ομάδες και να συμβάλλει στην ευρύτερη ανάπτυξη της περιοχής που λειτουργεί. Στην περίπτωση του σχολείου είναι πολύ σημαντικό να προσδιοριστούν ακριβώς τα υποσυστήματα, ο τρόπος με τον οποίο συνδέονται αυτά μεταξύ τους και η δυναμικότητα του εξωτερικού και εσωτερικού περιβάλλοντος. Η συστημική προσέγγιση προσφέρει σημαντικές εφαρμογές κυρίως για τον προσδιορισμό των αλλαγών που μπορούν να επιφέρουν οι αλλαγές σε εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον ως προς την δομή του συστήματος. Η εκπαιδευτική μονάδα θα χαρακτηριζόταν

Παράθεμα 1.

Οι παράγοντες που συνθέτουν το εκπαιδευτικό συγκείμενο είναι :

α) η πίεση για βελτίωση, που μπορεί να προέρχεται από μηχανισμούς της αγοράς, διαδικασίες αξιολόγησης και λογοδοσίας ,συμμετοχή της κοινωνίας στην εκπαίδευση κοινωνικές αλλαγές και άλλους εξωτερικούς παράγοντες,

β) οι πόροι για βελτίωση, όπως είναι οι οικονομικοί πόροι ,η αυτονομία που δίνεται στο σχολείο για να υλοποιήσει την αλλαγή, οι ευνοϊκές εργασιακές συνθήκες που επικρατούν στο σχολείο και η υποστήριξη σε τοπικό επίπεδο και

γ) οι εκπαιδευτικοί στόχοι, που πρέπει να είναι πάντοτε εναρμονισμένοι με τους στόχους που τίθενται σε εθνικό επίπεδο.

Επιπλέον η Γνωσιολογική επανάσταση, η Τεχνολογική πρόοδος και οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρούνται παράμετροι διαμόρφωσης του εκπαιδευτικού συγκείμενου.

ως ένα ιδιαίτερα ανοικτό σύστημα, με πλήθος υποσυστημάτων που έχουν σχέση με τους ανθρώπινους πόρους και με την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής

Δραστηριότητα 2

Σκεφτείτε πως διαγράφεται το εκπαιδευτικό συγκείμενο της σημερινής εποχής και καταγράψτε τις σκέψεις σας. Στην προσπάθεια αυτή, ίσως σας φανεί χρήσιμο το παράθεμα 1.

Δραστηριότητα 3

Αναλογιστείτε πόσες φορές λειτουργήσατε σαν το δάσκαλο του σκίτσου. Θα μπορούσατε να λειτουργήσετε με διαφορετικό τρόπο; Θα σας καθοδηγήσει το παράλληλο κείμενο που περιέχεται στον παρακάτω σύνδεσμο

Κοινωνιομετρία και Κοινωνιομετρικές τεχνικές.

http://aee.iep.edu.gr/sites/default/files/iep_files/iep_pdf%20Dec_2012/%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1/%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%B

[D%CE%B9%CE%BF%CE%BD%CE%B5%CF%84%CF%81%CE%AF%CE%B1%20%CE%A3%CE%B5%CE%BB_167-179.pdf](#)

Κοινωνιομετρία: Είναι μέθοδος και ταυτόχρονα σύνολο από τεχνικές, με τις οποίες διαπιστώνονται και μελετώνται οι διαπροσωπικές σχέσεις ανάμεσα στα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας, σε δεδομένο χρόνο. Διαμορφωτής της (από το 1934) είναι ο Αμερικανός, ρουμανικής καταγωγής, ψυχοκοινωνιολόγος **Jacob Levy Moreno (1889- 1974)**.

Κοινωνιομετρικό τεστ. Είναι ένα μέσο με το οποίο προσδιορίζουμε κατά πόσον τα άτομα είναι ανεκτά σε μια ομάδα. Στη σχολική τάξη/τμήμα πληροφορεί τον δάσκαλο, μεταξύ των άλλων, ποιος μαθητής γίνεται δεκτός από τους άλλους, ποιος δέχεται τις περισσότερες προτιμήσεις (δημοφιλής) και ποιος όχι (απομονωμένος), ποιοι είναι οι φίλοι, ποιες επιλογές έχουν αμοιβαιότητα και ποιες όχι, τις προτιμήσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου ή άλλου φύλου, τον σχηματισμό ζευγών κ.ά.

Κοινωνιόγραμμα. Είναι μια ειδική κοινωνιομετρική τεχνική που δίνει, με διάφορες μορφές, τη γραφική απεικόνιση του συνόλου των σχέσεων μιας ομάδας. Με την απεικόνιση αυτή, η δομή των σχέσεων παρουσιάζει εποπτικότητα και γίνεται άμεσα κατανοητή.

Ο πιο συνηθισμένος τύπος κοινωνιογράμματος είναι αυτός της μορφής στόχου με ομόκεντρους κύκλους (τρεις ή περισσότερους).

Η μελέτη και η ερμηνεία του κοινωνιογράμματος οδηγούν σε διαπιστώσεις για τις σχέσεις μεταξύ των μαθητών, τις διαφοροποιήσεις τους, τις αμοιβαίες επιλογές μεταξύ 2 ή 3 μαθητών κ. ά., που βοηθούν στη συγκρότηση των ομάδων εργασίας. Με βάση τις όποιες διαπιστώσεις για τη δομή της τάξης, τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μαθητών και την ατομικότητά τους, ο καθηγητής μπορεί να επέμβει θεραπευτικά συντελώντας έτσι στην καλύτερη συγκρότηση των ομάδων, όχι αυθαίρετα αλλά όσο το δυνατό σύμφωνα με τις επιθυμίες των μαθητών του, βοηθώντας τους απομονωμένους και χρησιμοποιώντας τους δημοφιλείς για το καλό της τάξης. Επηρεάζει με αυτό τον τρόπο, προς το καλύτερο, την αμοιβαία

προσαρμογή των μαθητών στις μεταξύ τους σχέσεις, εκπληρώνοντας κατά το δυνατό τον όποιο κοινωνικοποιητικό ρόλο του.

Από τη θεωρία στην πράξη

Σε μια πολύ απλή μορφή ζητάμε από τα παιδιά να μας γράψουν σε ένα φύλλο χαρτί τις προτιμήσεις τους (συνήθως 3) για τη φιλία και τη συνεργασία. Για παράδειγμα:

Όνοματεπώνυμο:..... **Τάξη:** .....

Θέλω να δουλεύω με: 1.....

2.....

3.....

Θέλω να παίζω με: 1.....

2.....

3.....

Δεν θέλω να δουλεύω με: 1.....

2.....

3.....

Δεν θέλω να παίζω με: 1.....

2.....

3.....

ΠΡΟΣΟΧΗ!!

Εξηγούμε για ποιο λόγο χρειαζόμαστε τις πληροφορίες αυτές, διαβεβαιώνουμε πως ότι γράψουν θα παραμείνει μυστικό και δεν θα ανακοινωθεί ποτέ. Επομένως:

α) εξηγείται λεπτομερώς στα παιδιά και κατανοείται η διαδικασία εφαρμογής του ΤΕΣΤ

β) δίνεται η διαβεβαίωση στα παιδιά για τη διαφύλαξη του απορρήτου των απαντήσεών τους και την αποφυγή διαρροών προς τους συμμαθητές τους

γ) ζητείται από τα παιδιά να μη συζητήσουν μεταξύ τους τα όσα συζητήθηκαν στο ΤΕΣΤ ή τη συνέντευξη.

Ευρήματα ερευνών της κοινωνικής ψυχολογίας έχουν δείξει ότι τα παιδιά γνωρίζουν ήδη πολύ καλά τη θέση που έχει ο κάθε μαθητής στο δίκτυο των σχέσεων της τάξης, ποιος απορρίπτεται και ποιος είναι δημοφιλής, μέσα από την καθημερινή επαφή τους με την ομάδα της τάξης.

Σχηματισμός κοινωνιομετρικού πίνακα και κοινωνιογράμματος

Δημιουργούμε έναν πίνακα διπλής εισόδου στον οποίο εισάγουμε τα ονόματα των παιδιών της τάξης

	Γ. Βασίλης	Γ. Ειρήνη	Γ. Χαρούλα	Ζ. Σοφία	Κ. Βασιλική	Κ. Ιορδάνης	Θ. Χρήστος	Κ. Ηλίας	Μ. Δημήτρης	Μ. Παντελής	Ν. Πολυτίμη	Σ. Χαρίκλεια	Τ. Κωνσταντίνος	Επιλογές	Απορρίψεις	Ταξινομήση μαθητών
Γ. Βασίλης	■															
Γ. Ειρήνη		■														
Γ. Χαρούλα			■													
Ζ. Σοφία				■												
Κ. Βασιλική					■											
Κ. Ιορδάνης						■										
Θ. Χρήστος							■									
Κ. Ηλίας								■								
Μ. Δημήτρης									■							
Μ. Παντελής										■						
Ν. Πολυτίμη											■					
Σ. Χαρίκλεια												■				
Τ. Κωνσταντίνος													■			
Τι Δίνει (+)																
Τι Δίνει (-)																

Στη συνέχεια εισάγουμε τις θετικές και τις αρνητικές επιλογές που έκανε το κάθε παιδί κάθετα (από επάνω προς τα κάτω) και υπολογίζουμε οριζόντια το σύνολο των επιλογών που δέχονται και κάθετα το σύνολο των επιλογών που δίνουν οι μαθητές.

	Γ. Βασίλης	Γ. Ειρήνη	Γ. Χαρούλα	Ζ. Σοφία	Κ. Βασιλική	Κ. Ιορδάνης	Θ. Χρήστος	Κ. Ηλίας	Μ. Δημήτρης	Μ. Παντελής	Ν. Πολυτίμη	Σ. Χαρίκλεια	Τ. Κωνσταντίνος	Επιλογές	Απορρίψεις	Ταξινόμηση μαθητών
Γ. Βασίλης	+												+	1	0	
Γ. Ειρήνη		+						-						1	1	
Γ. Χαρούλα		+	+			-		-	-				+	3	3	
Ζ. Σοφία	+	+	+	+		-		-	-	+	+			5	3	
Κ. Βασιλική					+								-	0	1	
Κ. Ιορδάνης	-	-	-	-		+	+	+	+	-	-			4	6	
Θ. Χρήστος	+	-	-			+	+	+	+					5	2	
Κ. Ηλίας				-		+	+	+		+	-	-	-	3	4	
Μ. Δημήτρης	-	-	-	-	-	-	-	+			-	-		0	9	
Μ. Παντελής					+	+	+	+					-	4	1	
Ν. Πολυτίμη		+	+	+	+	-	-	-			+	+	+	6	3	
Σ. Χαρίκλεια	-			+	-	-	-	-			+	+		2	4	
Τ. Κωνσταντίνος	+			+				+	-	+	+		+	5	1	
Τι Δίνει (+)	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
Τι Δίνει (-)	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3			

Με βάση το σύνολο των επιλογών και των απορρίψεων που συγκεντρώνουν, οι μαθητές κατατάσσονται σε μία από τις πέντε κατηγορίες κοινωνιομετρικού status

	Γ. Βασίλης	Γ. Ειρήνη	Γ. Χαρούλα	Ζ. Σοφία	Κ. Βασιλική	Κ. Ιορδάνης	Θ. Χρήστος	Κ. Ηλίας	Μ. Δημήτρης	Μ. Παντελής	Ν. Πολυτίμη	Σ. Χαρίκλεια	Τ. Κωνσταντίνος	Επιλογές	Απορρίψεις	Ταξινόμηση μαθητών
Γ. Βασίλης	+												+	1	0	Παραμελημένος
Γ. Ειρήνη		+						-						1	1	Παραμελημένος
Γ. Χαρούλα		+	+			-		-	-				+	3	3	ΜΟ
Ζ. Σοφία	+	+	+	+		-		-	-	+	+			5	3	Ανιφατικός
Κ. Βασιλική				+	+								-	0	1	Παραμελημένος
Κ. Ιορδάνης	-	-	-	-		+	+	+	+	-	-			4	6	Ανιφατικός
Θ. Χρήστος	+	-	-			+	+	+	+					5	2	Δημοφιλής
Κ. Ηλίας				-	+	+	+	+	+	-	-	-		3	4	ΜΟ
Μ. Δημήτρης	-	-	-	-	-	-	-	-	+					0	9	Απορριπτόμενος
Μ. Παντελής				+	+	+	+	+	+				-	4	1	Δημοφιλής
Ν. Πολυτίμη		+	+	+	+	-	-	-	-		+	+	+	6	3	Ανιφατικός
Σ. Χαρίκλεια	-			+	-	-	-	-	-		+	+		2	4	Απορριπτόμενος
Τ. Κωνσταντίνος	+			+				+	-	+	+	+	+	5	1	Δημοφιλής
Τι Δίνει (+)	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
Τι Δίνει (-)	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3			

Οι 5 κατηγορίες κοινωνιομετρικού status ή δημοτικότητας:

Δημοφιλής μαθητής (popular) Συγκεντρώνει κατά βάση αρκετές θετικές επιλογές (π.χ. 6-0, 7-0, 5-1).

Μαθητής Μέσου Όρου (average) Συγκεντρώνει συνήθως θετικές επιλογές, αλλά ενίοτε και κάποιες αρνητικές (π.χ. 3-1, 3-0, 4-2, κλπ).

Ανιφατικός μαθητής (controversial) Συγκεντρώνει συνήθως αρκετές θετικές, αλλά και αρνητικές επιλογές (π.χ. 3-3, 4-3, 5-4, κλπ).

Παραμελημένος (neglected) Συνήθως συγκεντρώνει ελάχιστες ή καθόλου θετικές ή αρνητικές επιλογές (π.χ. 0-0, 0-1, 1-1, 1-0).

Απορριπτόμενος (rejected) Συγκεντρώνει κατά βάση αρκετές αρνητικές επιλογές (π.χ. 0-6, 0-7, 1-7, 1-6, 2-9).

Η προσπάθεια βέβαια να καθοριστεί εάν οι διαφορετικές συμπεριφορές των παιδιών με υψηλό και χαμηλό status ήταν οι αιτίες ή οι συνέπειες του status θεωρείται εξαιρετικά δύσκολη. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του S.G. Moore

(1967), ο οποίος παρατήρησε ότι «το να γνωρίζεις ότι τα δημοφιλή παιδιά εμφανίζουν μια προδιάθεση για φιλικές συμπεριφορές δεν σημαίνει απαραίτητα ότι η φιλικότητά τους είναι η "αιτία" της δημοτικότητάς τους. Είναι λογικό να υποθέσει κανείς ότι το να είναι συμπαθές υποκινεί ένα παιδί να παρουσιάσει φιλικές συμπεριφορές, όπως επίσης μπορεί να υποθέσει κανείς ότι η εμφάνιση αυτών των συμπεριφορών προκαλεί τη συμπάθεια που εισπράττει το παιδί».

Ακόμη και οι πιο ικανοί ενήλικες, όταν βρεθούν σε μια κατάσταση, κατά την οποία τους αγνοούν ή τους αντιπαθούν μπορεί να αντιδράσουν με ανάρμοστη συμπεριφορά. Στην περίπτωση αυτή εννοείται ότι το χαμηλό status προκαλεί αντικοινωνική συμπεριφορά και ότι η σχέση ανάμεσα στο στυλ αλληλεπίδρασης και στο κοινωνιομετρικό status είναι αμφίδρομη.

Η πρωτοποριακή έρευνα των D.J.Coie και B.J.Kupersmidt (1983), στην οποία ορισμένοι μαθητές με διαμορφωμένο χαμηλό κοινωνικό status τοποθετήθηκαν εκ νέου σε ομάδες με άγνωστους συνομηλικούς έδειξε ότι το κοινωνικό status που χαρακτήριζε τους μαθητές στην νέα τους ομάδα, ήταν το ίδιο με αυτό που είχαν στις προηγούμενες ομάδες, γεγονός που σημαίνει ότι τα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στο σχολείο δεν είναι απλά αποτέλεσμα της συγκεκριμένης σύστασης μιας ομάδας ή αποτέλεσμα των συνθηκών.

Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι τα παιδιά με προβλήματα κοινωνικής συμπεριφοράς θα συνεχίσουν να αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα και σε τελείως καινούργια περιβάλλοντα ή καταστάσεις. Υπάρχουν δηλαδή κάποιοι μαθητές, οι οποίοι αποτυγχάνουν να αναπτύξουν ένα αισθητήριο κοινωνικής αντίληψης.

**Το κοινωνιογράμμα είναι απλά
ένα διαγνωστικό εργαλείο.**

Να θυμάστε ότι : στέλνει
μόνο μηνύματα
προειδοποίησης για τις
δυσκολίες και τα

προβλήματα που ο δάσκαλος πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη για τη σύνθεση ή ανασύνθεση (εάν κριθεί αναγκαίο) των ομάδων.

Αν μπορεί, ο δάσκαλος πρέπει να ικανοποιήσει τουλάχιστον μία από τις προτιμήσεις των μαθητών του ως προς τις επιλογές τους, για την τοποθέτησή τους στην ομάδα.

Να λάβει υπόψη κατά τη διαδικασία σύνθεσης των ομάδων και τις άλλες παραμέτρους που είναι σημαντικές, όπως για παράδειγμα η απόδοση των παιδιών, το φύλο, η πολιτισμική ιδιαιτερότητα, η ιδιοσυγκρασία των παιδιών.

Να ερευνήσει και να εντοπίσει τα αίτια που δημιουργούν απομόνωση, αναστολές, συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις μεταξύ των παιδιών. Οι αιτιολογήσεις των παιδιών μπορούν να προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες προς αυτή την κατεύθυνση.

Παραδείγματα:

Ένας μαθητής με φτωχό χαμηλό κοινωνικό status και χωρίς αμοιβαίες επιλογές, θα μπορούσε να τοποθετηθεί δίπλα σε κάποιον «ηγέτη» ή σε κάποιο μαθητή «μέσου όρου» ο οποίος επιδεικνύει κοινωνική ευαισθησία, κατανόηση προς τον αδύναμο, συνεργατικότητα και ετοιμότητα για βοήθεια.

Ένας μαθητής με χαμηλή δημοτικότητα θα μπορούσε να αναδειχθεί σταδιακά μέσα σε κάποια ομάδα, λόγω μίας πιθανής ικανότητας ή δεξιότητας που μπορεί να διαθέτει (π.χ. καλός στη ζωγραφική, στη μουσική, στους νοερούς υπολογισμούς).

Ένας «παραμελημένος» μαθητής τα χαρακτηριστικά του οποίου περιλαμβάνουν συστολή ή ατολμία ή έλλειψη αυτοπεποίθησης, είναι προτιμότερο στην αρχή να αναλαμβάνει δευτερεύοντες ρόλους (π.χ. όχι του συντονιστή), ώστε σε περίπτωση που θα καταφέρει να ανταποκριθεί με επιτυχία σε αυτόν και η

αυτοπεποίθησή του να μεγαλώσει και η ομάδα του να αρχίσει να τον αποδέχεται
Παράλληλο κείμενο: <http://users.sch.gr/kliapis/coopMore2.htm>).

Η κοινωνιομετρική μέθοδος είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για τον εκπαιδευτικό που ενδιαφέρεται να βελτιώσει το κλίμα και το δίκτυο των διαπροσωπικών σχέσεων της τάξης του.

Από τις απαντήσεις των μαθητών αποκομίζει ο εκπαιδευτικός πολύτιμα στοιχεία σχετικά με το πώς αισθάνονται γενικά στη συγκεκριμένη τάξη και πως βιώνουν τις σχέσεις τους στην τάξη.

Τα στοιχεία αυτά μπορούν να χρησιμεύσουν για την αναδιάρθρωση της σύνθεσης των ομάδων της τάξης και για μικρές παρεμβάσεις, οι οποίες θα αποσκοπούν στη βελτίωση της δημοτικότητας των μαθητών με χαμηλό κοινωνικό status.

Αποκομίζει τέλος μια συνολική εικόνα για το βαθμό κοινωνικής προσαρμογής των μαθητών του.

Προβληματισμός
Στη σχολική τάξη ισορροπία σημαίνει
πειθαρχία;

1.3. Διατήρηση ισορροπίας στη σχολική τάξη

Τις τελευταίες δεκαετίες ένα μεγάλο μέρος της έρευνας στην εκπαίδευση έχει

επικεντρωθεί στη διερεύνηση των παραγόντων που επιδρούν στη μάθηση. Μία σημαντική μελέτη στο πεδίο αυτό είναι των Wang, Haertel & Walberg (1993), οι οποίοι προέβησαν σε συγκριτική μελέτη εκατοντάδων ερευνών, μετα-αναλύσεων και κεφαλαίων σε βιβλία με σκοπό να εντοπίσουν τους σημαντικότερους παράγοντες της μάθησης. Τα αποτελέσματά τους έδειξαν ότι η διαχείριση σχολικής τάξης δεν αποτελεί απλώς έναν σημαντικό παράγοντα της μάθησης, αλλά είναι ο πιο καθοριστικός, μετά τα χαρακτηριστικά των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί, ωστόσο, ούτε παλιότερα ούτε και σήμερα εκπαιδεύονται επαρκώς σε θέματα διαχείρισης και οργάνωσης της σχολικής τάξης (Κουτσόπουλος 2006).

Επιπλέον, επικρατεί σε αυτούς η εντύπωση ότι η διαχείριση της σχολικής τάξης αναφέρεται αποκλειστικά στην πειθαρχία και την αντιμετώπιση της προβληματικής συμπεριφοράς των μαθητών. Παρόλα αυτά, οι έρευνες δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί που προσεγγίζουν τη διαχείριση σαν μία διαδικασία για τη θέσπιση ενός αποτελεσματικού περιβάλλοντος μάθησης τείνουν να είναι πιο επιτυχημένοι από εκείνους οι οποίοι δίνουν έμφαση μόνο στην πειθαρχία. Τα δεδομένα δείχνουν ότι οι αποτελεσματικοί εκπαιδευτικοί δεν χρειάζεται να επενδύουν πολύ χρόνο στην αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς, καθώς χρησιμοποιούν τεχνικές διαχείρισης, οι οποίες εκμαιεύουν τη συνεργασία των μαθητών και διατηρούν τη συμμετοχή τους στις μαθησιακές δραστηριότητες (Brophy 1983, Denham & Lieberman 1980, Doyle 1986).

Η διαχείριση της σχολικής τάξης, επομένως, δεν περιορίζεται στη χρήση πειθαρχικών πρακτικών, αλλά περιλαμβάνει όλες εκείνες τις δράσεις με τις οποίες ο εκπαιδευτικός δημιουργεί ένα υποστηρικτικό περιβάλλον μάθησης για τους μαθητές του (Duke 1979, Evertson & Harris 1999). Ορισμένοι ερευνητές

υποστηρίζουν ότι η διαχείριση της σχολικής τάξης περιλαμβάνει τη θέσπιση κανόνων και διαδικασιών, την οργάνωση ομάδων, την παρακολούθηση και τη ρύθμιση των συμβάντων της τάξης και την αντιμετώπιση της ανάρμοστης συμπεριφοράς (Borko & Putnam 1995). Σύμφωνα με άλλους, η διαχείριση σχολικής τάξης περιλαμβάνει και άλλες πρακτικές αναπόσπαστες της διδασκαλίας, όπως η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων με τους μαθητές, η προώθηση της ηθικής ανάπτυξης των μαθητών, η λήψη αποφάσεων σχετικά με το χρονοδιάγραμμα και άλλες πτυχές του εκπαιδευτικού σχεδιασμού, η επιτυχής παροχή κινήτρων στους μαθητές για μάθηση και η ενθάρρυνση της συμμετοχής των γονέων (LePage, Darling-Hammond, & Akar 2005).

Οι Simonsen, Fairbanks, Briesch, Myers, & Sugai (2008), κατά την επισκόπηση της βιβλιογραφίας εντόπισαν 20 αποτελεσματικές πρακτικές διαχείρισης της τάξης, τις οποίες κατέταξαν σε πέντε ευρείες κατηγορίες:

Τα δυναμικά στοιχεία της σχολικής τάξης είναι: επιθυμία για σύναψη φιλίας, αμοιβαία εμπιστοσύνη, αυθόρμητη έκφραση και αντίδραση σε περιορισμούς, αξιοπρέπεια, προγραμματισμός μαθημάτων και δράσεων, προσωπική συζήτηση με τους μαθητές, ευγένεια, σταθερότητα, ανοχή, ομαδικότητα και ενθάρρυνση.

(α) *μεγιστοποίηση της δομής,*

(β) *διαμόρφωση, διδασκαλία και παρακολούθηση των προσδοκιών,*

(γ) *διατήρηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών,*

(δ) *χρήση ενός εύρους στρατηγικών για ανταπόκριση στις επιθυμητές συμπεριφορές, και*

(ε) *χρήση ενός εύρους στρατηγικών για την αντιμετώπιση των μη αποδεκτών συμπεριφορών.*

Για περαιτέρω μελέτη, αξιοποιείστε το παράλληλο κείμενο που περιέχεται στον παρακάτω σύνδεσμο:

http://www.greek-language.gr/certification/files/document/amea_content/19/class_management_1.pdf

1.4. Καθορισμός και εφαρμογή κανόνων σχολικής τάξης-Η σημασία του παιδαγωγικού συμβολαίου.

Είναι προφανές ότι για να επιτευχθούν οι ευρύτεροι σκοποί αλλά και οι επιμέρους και εξειδικευμένοι στόχοι της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αυτή πρέπει να αναπτύσσεται μέσα σε ένα φυσικό (κτηριακό) και συναισθηματικό πλαίσιο, τέτοιο ώστε να αποτελεί μία θετική συνθήκη εργασίας, διδασκαλίας και μάθησης και να προδιαθέτει θετικά τους εκπαιδευτικούς και ιδιαίτερα τους μαθητές να συνυπάρξουν και να εργαστούν επ' ωφελεία των μαθητών (Μπαμπάλης, 2012· Τριλιανός, 2013· Ματσαγγούρας, 2003).

Είναι ανάγκη, δηλαδή, στη σχολική τάξη να επικρατεί μία τέτοια ατμόσφαιρα, η οποία να αποτελεί ελκυστικό στοιχείο για την προσέλευση των μαθητών στο σχολείο, για την παραμονή τους στη σχολική αίθουσα και για την κατά το δυνατόν ενεργότερη συμμετοχή τους στη διαδικασία της διδασκαλίας και μάθησης. Η παιδαγωγική αυτή ατμόσφαιρα ονομάζεται «παιδαγωγικό κλίμα» της σχολικής τάξης και περιγράφει «τη σύνθεση της ψυχοκοινωνικής ατμόσφαιρας και του φυσικού περιβάλλοντος μιας σχολικής αίθουσας μέσα στην οποία λαμβάνει χώρα αλληλεπίδραση εκπαιδευτικών και μαθητών και των μαθητών μεταξύ τους» (Τριλιανός, 2013:383).

Άλλοι παρεμφερείς όροι που προτείνονται στη σχετική βιβλιογραφία είναι: «ψυχολογικό κλίμα της σχολικής τάξης» και αναφέρεται κυρίως στη βίωση από τους μαθητές των ψυχοκοινωνιολογικών σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των μελών της (Ματσαγγούρας, 2003α), «σχολική κουλτούρα» και αναφέρεται κυρίως στις αρχές, τις αξίες που αντανakλούνται από τον σχολικό σχηματισμό (σχολείο ή σχολική τάξη) (Πασιαρδή, 2001), «συναισθηματικό κλίμα», «ατμόσφαιρα της τάξης» και «παιδαγωγική ατμόσφαιρα» και αναφέρονται στις συνθήκες ενδιαφέροντος, ασφάλειας, αγάπης, εμπιστοσύνης και στις αρμονικές

διαπροσωπικές σχέσεις που επικρατούν μεταξύ των μελών της σχολικής τάξης (Κόφφας, 2002). Αξίζει να σημειωθεί ότι ο όρος «σχολικό κλίμα» συνήθως αναφέρεται στις ευρύτερες οργανωτικές, συναισθηματικές, διοικητικές και εκπαιδευτικές διαστάσεις και πτυχές σχολικών μονάδων (Πασιαρδή, 2001. Ματσαγγούρας 2003α. Τριλιανός, 2013).

Προτιμούμε τη χρήση του όρου «παιδαγωγικό κλίμα» έναντι των όρων που αναφέρθηκαν παραπάνω, διότι θεωρούμε ότι το επίθετο «παιδαγωγικό» δηλώνει με μεγαλύτερη σαφήνεια:

α) την επιστημονική οπτική (Παιδαγωγική) μέσα από την οποία εξετάζουμε το κλίμα της σχολικής τάξης,

β) την προοπτική με την οποία το προσεγγίζουμε: πώς το κλίμα της σχολικής τάξης επηρεάζει την παιδαγωγική διαδικασία που ασκείται σε αυτήν, και

γ) τον χαρακτήρα των (παιδαγωγικών) προτάσεων που μπορούμε να διατυπώσουμε για τη βελτίωση του κλίματος της σχολικής τάξης.

Παρόλα αυτά, η σχολική τάξη έχει αρκετά στοιχεία αυτονομίας και μπορεί να γνωρίζει διαφορετικές καταστάσεις παιδαγωγικού κλίματος όχι μόνο σε σχέση με

τις άλλες σχολικές τάξεις του ίδιου σχολείου, αλλά και σε σχέση με τον εκπαιδευτικό ο οποίος διδάσκει, με το μάθημα το οποίο διδάσκεται, με το χρονικό πλαίσιο της ημέρας ή και του σχολικού έτους, στο οποίο διεξάγεται η διδασκαλία. Η

**Παιδαγωγικό Συμβόλαιο:
Ο μεγάλος σύμμαχος**

παραπάνω επισήμανση οδηγεί σε δύο παραδοχές:

> Ο όρος «παιδαγωγικό κλίμα» είναι περιγραφικός και επιδέχεται πολλών χαρακτηρισμών και διαβαθμίσεων τόσο θετικών όσο και αρνητικών.

> Το παιδαγωγικό κλίμα μιας σχολικής τάξης δεν είναι πάντοτε σταθερό, αλλά επηρεάζεται από αρκετούς παράγοντες που μπορεί να συνυπάρχουν, να μεταβάλλονται σε αλληλεπιδρούν σε

μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό μεταξύ τους είτε από την έναρξη του σχολικού έτους είτε κατά τη διάρκειά του.

«Συμβόλαιο είναι το αποτέλεσμα μιας εθελούσιας συναλλαγής ανάμεσα στους εμπλεκόμενους στη μαθησιακή διαδικασία – κυρίως τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές – με σκοπό την επίτευξη συγκεκριμένου στόχου, αναλαμβάνοντας τη δέσμευση να τηρούν τις συμφωνημένες από τους ίδιους αμοιβαίες υποχρεώσεις. Για να καταλήξουν σ'ένα αποτέλεσμα οι δύο πλευρές, χρειάζεται να ζήσουν την εμπειρία της διαπραγμάτευσης, δηλαδή να συζητήσουν και να αντιπαραθέσουν τις απόψεις τους, να εκφράσουν τις προσμονές και τις επιθυμίες τους, να εκτιμήσουν τις δυνατότητές τους, να προσαρμοστούν ο ένας στις ανάγκες και τις απαιτήσεις του άλλου, τέλος να συναποφασίσουν για τη διαδικασία, το περιεχόμενο, τα μέσα, την αξιολόγηση, το τελικό αντικείμενο του συμβολαίου»

Το συμβόλαιο είναι το αντιπροσωπευτικό «έγγραφο» της συμφωνίας ανάμεσα στον μαθητή και τον εκπαιδευτικό, αυτό που αντανakλά την αμοιβαία πρόθεση για την επίλυση ενός προβλήματος, τη ρύθμιση μιας εκκρεμότητας, την υλοποίηση ενός συλλογικού ή προσωπικού σχεδίου, την απόκτηση μιας συγκεκριμένης δεξιότητας, κ. λπ. Ανάμεσά τους παρεμβάλλεται η γνώση, της οποίας η απόκτηση είναι το ζητούμενο της συνεύρεσης. Συνεπώς, το παιδαγωγικό συμβόλαιο μπορεί να ρυθμίζει ό,τι αφορά την οικοδόμηση της γνώσης από τους μαθητές, αλλά και το κλίμα το οποίο εγκαθίσταται ανάμεσα στα μέλη της ομάδας-τάξης, τους κανόνες ζωής, τους ρόλους και τις θέσεις του καθένα στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Επειδή το συμβόλαιο συνιστά πράξη καθοριστική της σχέσης του μαθητή με τη γνώση, αλλά και της σχέσης του με τον εκπαιδευτικό, προτείνει συγκεκριμένες πρακτικές κατάκτησής της, προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητές του, χωρίς παρόλα αυτά να παραμελεί τις επιταγές του παιδαγωγικού προγράμματος. Πρόκειται λοιπόν για έναν «θεσμό» διαμεσολάβησης, για έναν τρόπο εργασίας «στα μέτρα» του μαθητή, ώστε η γνώση να καταστεί προσπελάσιμη από αυτόν.

«Η παιδαγωγική του συμβολαίου είναι αυτή που οργανώνει μαθησιακές καταστάσεις στις οποίες υπάρχει μια διαπραγματεύσιμη συμφωνία κατά τη διάρκεια του διαλόγου ανάμεσα σε συνεργάτες (*partenaires*) που αναγνωρίζονται ως τέτοιοι, για να υλοποιήσουν έναν στόχο γνωστικό, μεθοδολογικό ή σχετικό με τη συμπεριφορά»

Η υιοθέτηση της λογικής του συμβολαίου στην τάξη δηλώνει, από την πλευρά του εκπαιδευτικού κυρίως, την αποδοχή του υποκειμένου μάθησης ως δρών υποκείμενο, ικανό να προβεί σε μαθησιακού χαρακτήρα ενέργειες που θα του εξασφαλίσουν πρόσβαση στην αναζητούμενη γνώση ή την απόκτηση της επιδιωκόμενης δεξιότητας. Με αυτή τη συνθήκη ως δεδομένη, ο εκπαιδευτικός μπορεί να καθορίσει τον τρόπο με τον οποίο θα βοηθήσει τον μαθητή, ορίζοντάς του ένα ευνοϊκό πλαίσιο εργασίας. Η πίστη του στις ικανότητές του για αυτόνομη απόκτηση της γνώσης, αποτελεί την αρχή για μια σειρά υποστηρικτικών ενεργειών

από την πλευρά του, που θα τον καταστήσουν αυτόνομο στην πορεία του της κατάκτησης της γνώσης.

Η διαπραγμάτευση σκοπών και δραστηριοτήτων υλοποίησής των ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και το υποκείμενο μάθησης υπονοεί μια σχέση αμοιβαιότητας, την αναγνώριση δηλαδή της ύπαρξης χαρακτηριστικών ιδίου βαθμού και στους δυο. Σύμφωνα με τον Marcel Postic, «ο διάλογος στην παιδαγωγική κατάσταση παρουσιάζει έναν ασύμμετρο χαρακτήρα που προκύπτει από τη φύση των λειτουργιών που αναλαμβάνει ο καθένας από τους συνεργάτες», γεγονός που δεν αφήνει περιθώρια πολλών ερμηνειών της. Η δεδομένη ασυμμετρία δεν αποκλείει όμως τη δυνατότητα μείωσής της και του ανοίγματος του διαλόγου, αφού αυτός «παρουσιάζεται στην πραγματικότητα με μορφή τριγώνου, γιατί έχει ως αντικείμενο τη γνώση, ως σκοπό την ανάπτυξη του ατόμου, και ως διαμεσολαβητή τον εκπαιδευτικό»

Η σύναψη συμβολαίου ανάμεσα σε εκπαιδευτικό και εκπαιδευόμενο τείνει να μειώσει την ασυμμετρία που χαρακτηρίζει τη σχέση τους λόγω της κατοχής της γνώσης από τον πρώτο και να προτείνει έναν εκπαιδευτικό διάλογο σε άλλες βάσεις, περισσότερο συνεργατικές και ταυτόχρονα δεσμευτικές. Η αναγνώριση της ανωτερότητας της θέσης του εκπαιδευτικού στην παιδαγωγική σχέση αποτελεί την αφετηρία για ένα συμβόλαιο βασισμένο στο όφελος που θα αποκομίσει ο μαθητής στο τέλος της μαθησιακής του διαδρομής, αλλά και στις υποχρεώσεις του πρώτου απέναντι στον μαθητή του. Πρόκειται για μια σχέση ανταλλαγής και αμοιβαίων δεσμεύσεων που εκτείνονται τόσο σε επίπεδο γνώσεων όσο και σε αυτό των συμπεριφορών. Ο εκπαιδευτικός περιμένει από τον μαθητή να ενεργήσει αυτόνομα και να αναλάβει ευθύνες για να μπορέσει να προσεγγίσει τη γνώση που εμπεριέχεται στον σκοπό σύναψης του συμβολαίου, ενώ αυτός με τη σειρά του περιμένει από τον εκπαιδευτικό να τον στηρίξει και να καθοδηγήσει τις δράσεις του για να μάθει.

Το συμβόλαιο αποτελεί έναν από τους τρόπους στήριξης της πορείας του μαθητή προς μια αυτόνομη μάθηση, καθώς έχει έναν διαπροσωπικό χαρακτήρα, είναι δε αυτό καθαυτό δείγμα αμοιβαίας θέλησης για την επίτευξη ενός σκοπού «με το αζημίωτο». Ο εκπαιδευτικός που το προτείνει, κατανοεί την ανάγκη διαφοροποίησης της παιδαγωγικής του πρακτικής, λόγω της μεγάλης ετερογένειας της ομάδας-τάξης του, γιατί – εκτός των άλλων – επιδιώκει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα για τον καθένα. Η διαφοροποίηση της παιδαγωγικής παρέμβασης είναι η κυρίαρχη πρακτική ενός εκπαιδευτικού που επιδιώκει να ικανοποιήσει τις ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες του κάθε μαθητή και να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις μιας αυτόνομης μαθησιακής διαδικασίας.

Η υιοθέτηση της παιδαγωγικής του συμβολαίου επιδιώκει να αναδείξει τις ικανότητές του, προτείνοντάς του μορφές εργασίας τέτοιες, ώστε να μπορέσει να ακολουθήσει τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από το επίσημο πρόγραμμα και ταυτόχρονα να ανταποκριθεί σε προσωπικούς ρυθμούς και ενδιαφέροντα. Το παιδαγωγικό συμβόλαιο, παρά τους αμοιβαίους δεσμευτικούς όρους που θέτει και τα πλεονεκτήματα που παρέχει στην ανάπτυξη της μαθησιακής διαδικασίας, δεν αποτελεί πανάκεια των δύσκολων παιδαγωγικών καταστάσεων, ούτε τη μοναδική τους λύση. Το συμβόλαιο είναι μια από τις πολλές μορφές διαφοροποίησης της παιδαγωγικής παρέμβασης που, επιχειρώντας να προσωποποιήσει την παιδαγωγική σχέση, τείνει στην υλοποίηση συγκεκριμένων μαθησιακών στόχων. Η αποκλειστική χρήση του στην τάξη στερεί τους εμπλεκόμενους στη μαθησιακή διαδικασία από δυναμικές συλλογικής φύσης, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να αποκλείσει τον αυθορμητισμό και τη δημιουργικότητα από τη σχολική ζωή και την εκπαιδευτική δράση.

(Παράλληλο κείμενο: https://e-didaskalia.blogspot.com/2017/06/blog-post_269.html)

Άσκηση 1.

Είστε έτοιμοι να συντάξετε με τους μαθητές σας το παιδαγωγικό συμβόλαιο της τάξης. Προσδιορίστε τους κανόνες που θεωρείτε ότι θα είναι αδιαπραγμάτευτοι.

1.5. Αρνητικές συμπεριφορές στη σχολική τάξη

Πόσο εκπαιδευμένοι είμαστε;

Αν και έρχεται από το παρελθόν,

παραμένει επίκαιρο

και εξελίσσεται

ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια Δημακοπούλου Φωτεινή

Δραστηριότητα 4

Τα προβλήματα είναι ποικίλα και πολύμορφα. Μπορείς να καταγράψεις μερικά από αυτά στον πίνακα που ακολουθεί;

Ανησυχητική φασαρία
Ανησυχητική ησυχία
Μαθητική επιθετικότητα
Μαθησιακή επιθετικότητα
Αδικαιολόγητες απουσίες
Αδιαφορία

«Συμπεριφορά είναι κάθε πράξη ή αντίδραση του παιδιού, η οποία μπορεί να παρατηρηθεί και να περιγραφεί, καθώς και ο τρόπος που αυτή εκδηλώνεται, με την οποία δηλώνονται ή υπονοούνται η στάση του και οι διαθέσεις του προς τον εαυτό του ή και το περιβάλλον του» (Χρηστάκης, 2012, 153).

Η προβληματική και απείθαρχη συμπεριφορά των μαθητών δεν είναι παρά μία στρατηγική με την οποία οι μαθητές αντιδρούν στις συνθήκες της τάξης και τις συμπεριφορές του εκπαιδευτικού, εκφράζοντας με αυτό τον τρόπο την επιθυμία

τους για μια πιο ουσιαστική διαπροσωπική σχέση με τον τελευταίο (Estrela, 1986).

Το πρόβλημα των ανεπιθύμητων συμπεριφορών είναι ένα σοβαρό θέμα στη

σύγχρονη παιδαγωγική και ένα από τα πιο δύσκολα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί. Στην καθημερινή διδακτική πράξη παρουσιάζονται διάφορα προβλήματα συμπεριφοράς: ανυπακοή, εξύβριση, απειθαρχία, επιθετικότητα κ.ά. Δυστυχώς,

«Μια συμπεριφορά είναι προβληματική ή διαταραγμένη ή ανεπιθύμητη, όταν ενοχλεί το ίδιο το παιδί ή τα πρόσωπα του περιβάλλοντός του και προκαλεί δυσάρεστα συναισθήματα στο ίδιο ή και στους άλλους» (Καλαντζή-Azizi, 1985 στο Χρηστάκης, 2012, 154).

τα τελευταία χρόνια, τα προβλήματα αυτά αυξάνονται και απαιτούν από τους εκπαιδευτικούς εξειδικευμένη γνώση και κατά συνέπεια ειδική αντιμετώπιση.

Οι αιτίες της προβληματικής συμπεριφοράς μπορεί να είναι οργανικής προέλευσης δηλαδή παθολογικοί παράγοντες ή να είναι περιβαλλοντικής φύσης δηλαδή κοινωνικοί παράγοντες. Οι οργανικές αιτίες μπορεί να αφορούν υπερκινητικότητα, χαμηλή νοημοσύνη, συναισθηματικές διαταραχές κ.ά. Οι περιβαλλοντικές αιτίες μπορεί να οφείλονται σε ένα διαταραγμένο οικογενειακό περιβάλλον (οικογενειακά προβλήματα, οικογενειακή βία, δύσκολη σχέση γονέα παιδιού κ.ά.) αλλά και ένα μη ευέλικτο σχολικό περιβάλλον (μαθητές διαφορετικού πνευματικού επιπέδου, κοινωνικής προέλευσης, πολιτιστικού επιπέδου, ενδιαφερόντων κ.ά.) (βλ. Παπαθεμελής, 2005, Miller, 2002).

Οι First και Tasman (2004) περιγράφουν τις αποκλίνουσες συμπεριφορές των παιδιών με προβλήματα συμπεριφοράς, σύμφωνα με τους επιμέρους τύπους της διαταραχής που ορίζονται στο DSM-IV και είναι:

A. για την διαταραχή πρόκλησης αντιθέσεων (η συμπεριφορά του παιδιού θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστο 4 από τα ακόλουθα στοιχεία για μια περίοδο μεγαλύτερη των 6 μηνών)

- Συχνά χάνει την ψυχραιμία του
- Συχνά διαφωνεί με τους ενήλικες
- Συχνά αγνοεί τις απαιτήσεις και τους κανόνες των ενηλίκων
- Συχνά ενοχλεί εσκεμμένα του άλλους
- Συχνά κατηγορεί άλλους για τα λάθη του
- Συχνά είναι ευερέθιστο στα πειράγματα των άλλων
- Συχνά εκδηλώνει θυμό και μνησικακία
- Συχνά είναι μοχθηρό και εκδικητικό

B. για τη δισπαστική διαταραχή (η συμπεριφορά του παιδιού θα πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστο 3 από τα ακόλουθα στοιχεία για μια περίοδο μεγαλύτερη των 12 μηνών)

- Συχνά εκφοβίζει, απειλεί και θυματοποιεί τους άλλους
- Συχνά ξεκινάει καυγάδες
- Χρησιμοποιεί αντικείμενα ως όπλα που μπορούν να προκαλέσουν σοβαρή ζημιά
- Επιτίθεται σωματικά σε άλλους
- Επιτίθεται σωματικά σε ζώα
- Κλέβει μικρά αντικείμενα
- Πιέζει κάποιον να προβεί σε σεξουαλικές πράξεις
- Βάζει φωτιά με σκοπό την πρόκληση καταστροφών

- Εσκεμμένα καταστρέφει την ξένη περιουσία
- Παραβιάζει αυτοκίνητα, σπίτια ή άλλα κτίρια
- Φεύγει τη νύχτα από το σπίτι του. Συχνά μένει έξω τη νύχτα χωρίς την άδεια των γονιών του
- Συχνά 'το σκάει' από το σχολείο

Ο Walker (1997) παραθέτει μία εναλλακτική ταξινόμηση των αποκλινουσών συμπεριφορών των παιδιών, διαχωρίζοντάς τις σε "εξωτερικευμένες" και "εσωτερικευμένες".

Εξωτερικευμένη συμπεριφορά. Ο πιο διαδεδομένος τύπος προβληματικής συμπεριφοράς που επιδεικνύουν τα παιδιά είναι αυτό της αντικοινωνικής ή 'εξωτερικευμένης' συμπεριφοράς. Έτσι, στο πλαίσιο της τάξης τα παιδιά αυτά παρουσιάζουν την ακόλουθη εικόνα:

- Σηκώνονται από τη θέση τους.
- Γελάνε, αντιμιλούν και βρίζουν.
- Ενοχλούν τους συμμαθητές τους.
- Χτυπάνε και τσακώνονται.
- Αγνοούν τον εκπαιδευτικό.
- Διαμαρτύρονται.
- Διαφωνούν υπερβολικά.
- Κλέβουν
- Λένε ψέματα.
- Καταστρέφουν την σχολική περιουσία.
- Δεν συμμορφώνονται με τους κανόνες της τάξης.
- Εκδηλώνουν έντονο θυμό.
- Αποκλείονται από ελεγχόμενες από τους συμμαθητές δραστηριότητες.
- Δεν ανταποκρίνονται στις διορθώσεις του εκπαιδευτικού.
- Δεν ολοκληρώνουν τις εργασίες που τους ανατίθενται (Walker, 1997).

Διάφοροι ερευνητές τονίζουν ότι η μη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού έχει να κάνει με την αδιαφορία απέναντι στις οδηγίες του εκπαιδευτικού και την μη εκτέλεση μιας δραστηριότητας μέσα σε ένα λογικό πλαίσιο. Οι διαφωνίες, ο θυμός, οι τσακωμοί και η καταπάτηση τω κανόνων

ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια Δημακοπούλου Φωτεινή

έρχονται ως αποτέλεσμα στην αποφυγή της εκτέλεσης μιας εντολής του εκπαιδευτικού ή της ολοκλήρωσης μιας δραστηριότητας. Αν και όλα τα παιδιά κλαίνε, χτυπούν και αντιδρούν σε κάποιο βαθμό στις απαιτήσεις των γονιών και των δασκάλων τους, τα παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς εμφανίζουν αυτές τις συμπεριφορές με μεγαλύτερη συχνότητα. Επιπρόσθετα, η αντικοινωνική ή επιθετική συμπεριφορά τους συχνά έρχεται χωρίς πρόκληση. Μοιάζουν, έτσι, να βρίσκονται σε συνεχή σύγκρουση με τους γύρω τους και η επιθετικότητά τους προκαλεί την έκρηξη και την αντίδραση όσων τους περιβάλλουν, με αποτέλεσμα σπάνια να επιθυμεί κανείς την συναναστροφή μαζί τους (Heward, 2000).

Εσωτερικευμένη συμπεριφορά. Πρόκειται για τις περιπτώσεις εκείνων των παιδιών, στις οποίες η συμπεριφορά τους κάθε άλλο παρά επιθετική μπορεί να χαρακτηριστεί. Μοιάζει μάλιστα το πρόβλημά τους να εντοπίζεται στην άκρως αντίθετη κατεύθυνση: εμφανίζουν ελάχιστη κοινωνική συναναστροφή με άλλους. Αν και τα παιδιά αυτά, τα οποία μονίμως συμπεριφέρονται ανώριμα και επιλέγουν την απομόνωση, δεν αποτελούν απειλή για τους υπόλοιπους (όπως τα παιδιά με εξωτερικευμένη συμπεριφορά), υιοθετούν μια στάση η οποία εμποδίζει την ευρύτερη ανάπτυξη και εξέλιξή τους (Walker, 1997). Συγκεκριμένα, σπάνια επιλέγουν να παίξουν με συνομηλίκους τους, συνήθως δεν έχουν τις απαιτούμενες κοινωνικές δεξιότητες για την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων και τη διασκέδαση, ενώ μοιάζουν να αναλώνονται σε ονειροπολήσεις και φαντασιώσεις. Κάποια αντιμετωπίζουν με φόβο διάφορες καταστάσεις, χωρίς όμως προφανή λόγο, συχνά παραπονούνται ότι είναι άρρωστα ή ότι πονάνε, ενώ περνάνε περιόδους έντονης κατάθλιψης.

Όπως είναι αναμενόμενο, ανάλογες συμπεριφορές λειτουργούν αποτρεπτικά για την συμμετοχή του παιδιού σε σχολικές δραστηριότητες, ενώ περιορίζουν τις ευκαιρίες του για μάθηση (Heward, 2000). Είναι ακριβώς αυτά τα χαρακτηριστικά των παιδιών που προαναφέρθηκαν, που καθιστούν δύσκολο τον εντοπισμό τους ως ομάδας παιδιών που χρήζουν παρέμβασης.

Σύμφωνα με τον Ματσαγγούρα (2000) στην ελληνική πραγματικότητα οι τύποι αποκλίνουσας συμπεριφοράς που αναφέρονται στο σχολικό πλαίσιο σχετίζονται κυρίως με:

1. Προβλήματα σχετικά με το μάθημα: έλλειψη προσοχής, μη ολοκλήρωση των σχολικών εργασιών και μη συμμόρφωση με τις οδηγίες και τις εντολές του εκπαιδευτικού.

2. Προβλήματα συμπεριφοράς μέσα στην τάξη: δεν ζητάει το λόγο (ο μαθητής 'πετάγεται'), συζητάει με τους συμμαθητές του για θέματα εκτός του μαθήματος, ενοχλεί τους διπλανούς με θορύβους, πειράγματα, μορφασμούς κ.ά., διακόπτει τους άλλους όταν μιλάνε, δεν συνεργάζεται στα πλαίσια των ομάδων, πετάει μικροαντικείμενα στους άλλους, έρχεται καθυστερημένα στο μάθημα, εγκαταλείπει χωρίς λόγο ή άδεια το θρανίο του ή εξέρχεται από την τάξη, χρησιμοποιεί εριστική, υβριστική ή απειλητική γλώσσα κατά την επικοινωνία του τόσο με τους συμμαθητές του, όσο και με τους εκπαιδευτικούς και απουσιάζει αδικαιολόγητα.

3. Προβλήματα διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ συμμαθητών μέσα και έξω από τη σχολική αίθουσα: εμπλοκή σε λεκτικούς διαξιφισμούς, εμπλοκή σε σωματικές – βίαιες επιθέσεις, ψεύδη κατά συρροή, κλοπή αντικειμένων άλλων.

Ο Mayer (1995) αναφέρει ότι τα προβλήματα συμπεριφοράς στα σχολεία εμπίπτουν συνήθως σε μια από τις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Επιθετικότητα
2. Βανδαλισμός
3. Παραβίαση κανόνων
4. Αμφισβήτηση της εξουσίας των ενηλίκων
5. Καταπάτηση των κοινωνικών ηθών και εθίμων.

Μαθητές που εκδηλώνουν χρόνιες μορφές αποκλίνουσας ή αντικοινωνικής συμπεριφοράς περιγράφονται συχνά από τους ειδικούς ως άτομα με προβλήματα διαγωγής ή με αντιδραστικές τάσεις (Mayer, 1995). Παράλληλα με τα παραπάνω, θα πρέπει να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι άλλες μορφές αποκλίνουσας ή προβληματικής συμπεριφοράς εντός του σχολικού πλαισίου κοινοποιούνται σε όλους μας μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης και αφορούν σε βιασμούς και εξαναγκασμούς μαθητών στη συμμετοχή σεξουαλικών πράξεων, σε χρήση παράνομων ουσιών, αλλά ακόμα και στο κάπνισμα στους χώρους του σχολείου (Κάκουρος και Μανιαδάκη, 2002).

Η μαθητική αταξία είναι πολλές φορές αποτέλεσμα κοινωνικής άγνοιας και ανωριμότητας των μαθητών και άλλες εκδήλωση των εσωτερικών ψυχικών κρίσεων που βιώνουν οι μαθητές στην πορεία συγκρότησης της [προσωπικότητάς τους και άλλες φορές αποτελεί αντίδραση των μαθητών στις κοινωνικές αντιφάσεις που βιώνουν, στην ψυχολογική πίεση που υφίστανται, καταστάσεις που δεν βοηθούν στην ικανοποίηση των βασικών τους αναγκών .Η μαθητική αταξία ανάλογα με το ηλικιακό επίπεδο των μαθητών καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα μορφών συμπεριφοράς που αρχίζει από την πρωινή αργοπορία και απροσεξία στο μάθημα και φτάνει μέχρι τη λεκτική και σωματική βία και σε μερικές περιπτώσεις την τέλεση αξιόποινων πράξεων

Όπως επισημαίνουν οι Cohen, Manion και Morrison (1996), οι συνηθέστεροι λόγοι που προκαλούν ανεπιθύμητη συμπεριφορά στην τάξη είναι:

α. Η αντιπάθεια προς το σχολείο .Μερικοί μαθητές θεωρούν το σχολείο ως τόπο άχρηστο για το μέλλον τους. Έτσι απορρίπτουν τόσο τους εκπαιδευτικούς όσο και το σχολείο.

β. Κοινωνική κυριαρχία. Μερικοί σωματικά και κοινωνικά ώριμοι μαθητές αισθάνονται την ανάγκη αναγνώρισης με την έννοια ότι θέλουν να τους δίνουν σημασία οι συμμαθητές τους. Αυτό πολλές φορές το κατορθώνουν με το να αμφισβητούν την εξουσία του καθηγητή. Αν ο καθηγητής δεν αντιμετωπίσει αποτελεσματικά αυτή την πρόκληση ενδέχεται να αμφισβητηθεί η θέση του από όλη την τάξη.

γ. Κοινωνική απομόνωση. Μερικοί μαθητές αισθάνονται την ανάγκη να γίνουν αποδεκτοί από τους συμμαθητές τους. Ωστόσο, είναι απομονωμένοι και αδυνατούν να ενσωματωθούν στην τάξη. Έτσι, για να το κατορθώσουν υιοθετούν τη συμπεριφορά ομάδας της τάξης, συχνά μάλιστα στην ακραία μορφή της.

δ. Αντιφατική συμπεριφορά Μερικοί μαθητές αδυνατούν ή δεν θέλουν να προβλέψουν τις επιπτώσεις της κακής συμπεριφοράς τους. Συμπεριφέρονται αυθόρμητα αντί να συλλογίζονται για τις επιπτώσεις της συμπεριφοράς τους.

ε. Άγνοια κανονισμών. Η άγνοια των κανονισμών για τη συμπεριφορά στην τάξη είναι ένας συνηθισμένος λόγος αταξίας. Αυτό ειδικά ισχύει στις αρχές του διδακτικού έτους.

στ. Αντιφατικοί κανονισμοί. Δυσκολίες επίσης προκύπτουν για τον καθηγητή, όταν υπάρχουν αντιφατικοί κανονισμοί εκείνοι της οικογένειας και εκείνοι του

σχολείου. Κάτι που επιτρέπεται στο σπίτι μπορεί να απαγορεύεται στο σχολείο. Μπορεί ακόμη να υπάρχει αντίθεση μεταξύ των κανόνων του σχολείου και του μαθητή εκτός σχολείου. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η σύγκρουση αυτή είναι σοβαρή είναι σκόπιμο ο καθηγητής να συζητήσει το πρόβλημα με το μαθητή.

ζ. Μετάθεση Όπως είπαμε προηγουμένως, η κακή συμπεριφορά μπορεί να εκδηλωθεί στην τάξη, επειδή σε άλλο περιβάλλον θεωρείται σωστή. Παρόμοια κατάσταση ισχύει και για τα συναισθήματα τα οποία μεταφέρονται σε άλλα άτομα και αντικείμενα. Έτσι ένας μαθητής που μισεί τον πατέρα του μπορεί να μεταβιβάσει το μίσος του στον καθηγητή του. Στην εποχή μας που χαρακτηρίζεται από αύξηση των διαζυγίων και των μονογονεϊκών οικογενειών, η μετάθεση αυτή μπορεί να είναι ένας συνηθισμένος λόγος κακής συμπεριφοράς.

η. Άγχος Πολλές φορές η κακή συμπεριφορά οφείλεται στο υπερβολικό άγχος που χαρακτηρίζει μερικούς μαθητές. Αυτό μπορεί να προέρχεται από τις εξετάσεις, τη βαθμολογία, τις απαιτήσεις των γονέων κ.ά.

θ. Διδακτικό στυλ Συνήθως οι παιδαγωγοί, κάνουν διάκριση μεταξύ αυταρχικού, δημοκρατικού και του ελευθεριάζοντος στυλ διδασκαλίας. Από τα τρία αυτά το δημοκρατικό θεωρείται ότι συμβάλλει καλύτερα στη διαμόρφωση θετικού κλίματος στην τάξη και υψηλά επίπεδα ικανοποίησης των μαθητών από τη ζωή της μαθητικής ομάδας, καταστάσεις που συμβάλλουν στην ελαχιστοποίηση των ανεπιθύμητων μορφών συμπεριφοράς στην τάξη.

Μελέτη περίπτωσης 1

Ο Γιώργος, η Δανάη, η Μυρτώ, ο Βασίλης και ο Αλέξανδρος είναι μαθητές της Α΄ λυκείου. Είναι κολλητοί φίλοι, κάνουν παρέα και έξω από το σχολείο και είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς και αγαπητοί. Ήρθαν από το Γυμνάσιο με εξαιρετική βαθμολογία. Φαίνεται να τους απασχολούν θέματα, όπως η μόλυνση του περιβάλλοντος, η κοινωνική αδικία και ο ρατσισμός. Ασχολούνται με την μουσική και τον αθλητισμό. Ωστόσο, με τη φιλόλογό τους και υπεύθυνη του τμήματός τους, την κα Ερατώ, δεν φαίνεται τα πράγματα να πηγαίνουν καλά. Η κα Ερατώ είναι αρκετά χρόνια στο Λύκειο, έχει καλή φήμη ως φιλόλογος, αλλά είναι ιδιαίτερα αυστηρή και υπενθυμίζει συνέχεια στους μαθητές και στις μαθήτριες το διάβασμα

που απαιτείται για τις πανελλαδικές. Αποφεύγει συζητήσεις με τους μαθητές της τάξης και είναι προσηλωμένη στο γνωστικό της αντικείμενο.

Φαίνεται πώς όλα ξεκίνησαν όταν, με αφορμή την παγκόσμια ημέρα για την εξάλειψη της φτώχειας, ζήτησαν από την κα Ερατώ στην αρχή της σχολικής χρονιάς, να τους βοηθήσει να ετοιμάζουν δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης στο σχολείο. Η κα Ερατώ αρνήθηκε ευγενικά, επικαλούμενη φόρτο εργασίας και συμβούλευσε τους μαθητές να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις του Λυκείου. Και δήλωσε προθυμία να τους βοηθήσει στα φιλολογικά μαθήματα, προτείνοντάς τους επιπλέον ασκήσεις και υλικό.

Από τότε και στο εξής, ο Γιώργος, η Δανάη, η Μυρτώ, ο Βασίλης και ο Αλέξανδρος βαριούνται απίστευτα στην τάξη, αρνούνται να κάνουν τις εργασίες τους και συνήθως είναι απροετοίμαστοι στο μάθημα τους. Στην τάξη αρνούνται να συμμετέχουν, δε σηκώνουν ποτέ το χέρι τους και αδιαφορούν.

Η κα Ερατώ απευθύνθηκε στη διεύθυνση του σχολείου, ανέφερε το πρόβλημα, ζήτησε να γίνει σύσταση στους μαθητές και κλήθηκαν οι γονείς τους.

Σκεφτείτε τον τρόπο με τον οποίο η κα Ερατώ διαχειρίστηκε το ζήτημα. Έπραξε σωστά; Τι άλλο θα μπορούσε να είχε κάνει;

1.5. Ο ρόλος του σύγχρονου εκπαιδευτικού-Παιδαγωγικές αρχές αντιμετώπισης προβλημάτων σχολικής τάξης.

Η διαχείριση της τάξης περιλαμβάνει όλες τις ενέργειες του εκπαιδευτικού για τη βελτίωση της μαθητικής εμπλοκής και της συνεργασίας στις δραστηριότητες της τάξης, όπως επίσης και την καθιέρωση ενός παραγωγικού μαθησιακού περιβάλλοντος. Αποτελεί μια πολυδιάστατη έννοια, που προσεγγίζει ολιστικά τη συμπεριφορά του μαθητή.

Παράλληλο κείμενο:

https://nemertes.library.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/11682/6/Nemertes_Dimopoulou%28teeapi%29.pdf

Ο αποτελεσματικός εκπαιδευτικός ακολουθεί πολιτική πρόληψης και βρίσκεται μονίμως σε ετοιμότητα.

Τεχνικές Πρόληψης κατά τον W. Glasser

ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια Δημακοπούλου Φωτεινή

- Επικέντρωση της προσοχής του εκπαιδευτικού στην παρούσα και όχι στην προηγούμενη συμπεριφορά του μαθητή.
- Καθιέρωση και επιβολή λογικών κανόνων στην τάξη.
- Αποδοχή των ικανοτήτων που διαθέτουν οι μαθητές.
  - Παρουσίαση στους μαθητές της σχέσης μεταξύ σχολικής μάθησης και εξωσχολικής εμπειρίας.
- Αποφυγή τιμωριών στους μαθητές, διότι αποθαρρύνουν το αίσθημα της υπευθυνότητας για τη συμπεριφορά τους.
- Συζήτηση στην τάξη για πραγματικά σχολικά και εξωσχολικά προβλήματα

Τεχνικές Πρόληψης κατά τον J. Kounin

- Γνώση της εκάστοτε συμπεριφοράς και των ενδιαφερόντων των μαθητών από τον εκπαιδευτικό. – Άμεση και σωστή αντίδραση του εκπαιδευτικού στην οποιαδήποτε εκδήλωση μη κανονικής συμπεριφοράς.
- Ικανότητα του εκπαιδευτικού για αντίδραση σε προβλήματα συμπεριφοράς των μαθητών χωρίς διακοπή της διδασκαλίας.
- Διατήρηση του ρυθμού της διδασκαλίας από τον εκπαιδευτικό χωρίς διακοπές, με άσκοπες δραστηριότητες και συζητήσεις.
- Αποφυγή της ανίας των μαθητών με τη φροντίδα του εκπαιδευτικού για συμμετοχή τους στη διαδικασία της διδασκαλίας.
- Διευκόλυνση της κανονικής συμπεριφοράς των μαθητών στην τάξη με την παροχή ποικίλων δραστηριοτήτων από τον εκπαιδευτικό.
- Μεταφορά στη σχολική τάξη του φαινομένου των κυματιδίων που σχηματίζονται στο νερό μετά τη ρίψη μίας πέτρας (π.χ. ο εκπαιδευτικός επιπλήττει έναν άτακτο μαθητή και την επίπληξη αισθάνεται και η υπόλοιπη τάξη)

Άλλες Τεχνικές Πρόληψης της Προβληματικής Συμπεριφοράς

- Ανάπτυξη μιας σχέσης εμπιστοσύνης με το μαθητή ώστε να γνωρίζει ότι ο εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται γι' αυτόν.
- Αυτογνωσία, αυτοβελτίωση και ολοκλήρωση της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού σε θέματα ψυχοπαιδαγωγικής.
  - Προσπάθεια για κατανόηση της ατομικότητας του κάθε μαθητή και ειδικά του ψυχολογικού κλίματος που επικρατεί στο σπίτι.

- Δραστηριότητες ουσιαστικές και σύμφωνες με τα ενδιαφέροντα και την διαφορετική δυναμικότητα των μαθητών.
- Οργάνωση της εργασίας στην τάξη ώστε να περιορίζει στο ελάχιστο την εμφάνιση προβληματικής συμπεριφοράς.
- Διατήρηση της ψυχραιμίας και του αυτοελέγχου του εκπαιδευτικού σε κάθε περίπτωση, αφού αποτελεί πρότυπο μίμησης για τους μαθητές του.
- Καλλιέργεια του σεβασμού και της δικαιοσύνης. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αποφεύγει τη δημόσια κριτική στο μαθητή, τη μείωση και την ταπείνωσή του. • Ποικιλία τρόπων και μέσων προσφοράς του διδακτικού αντικειμένου (π.χ. εποπτικού, εικαστικού, ακουστικού) προκειμένου να διατηρηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών εκείνων που εύκολα πέφτουν σε αδιαφορία και απόσυρση.
- Παρακολούθηση της προόδου των μαθητών στις διάφορες ασκήσεις και δραστηριότητές τους.
- Χρήση μη λεκτικών νύξεων από τον εκπαιδευτικό (π.χ. βλέμμα, εγγύτητα, νεύμα κ.λπ.). Αποτελούν έμμεσες μορφές πρόληψης / παρέμβασης χωρίς, όμως, να διακόπτεται η φυσιολογική ροή του μαθήματος.
- Περιορισμός ή εξάλειψη μιας μη αποδεκτής συμπεριφοράς του μαθητή με τη χρήση της επιβράβευσης από τον εκπαιδευτικό όταν ο πρώτος επιδεικνύει ορθή συμπεριφορά.
- Λεκτική υπόμνηση του καθήκοντος του μαθητή όταν παρεκτρέπεται με τρόπο σαφή και μη εχθρικό.
- Υπενθύμιση στο μαθητή ότι θα υποστεί κυρώσεις αν δεν συμμορφωθεί στις υποδείξεις του εκπαιδευτικού.
- Τοποθέτηση των «δύσκολων» μαθητών στα μπροστινά θρανία.
- Ανάθεση «βοηθητικών εργασιών» στους παραβατικούς μαθητές ώστε να εκτονώνεται η ανία τους.
- Συνεργασία με την οικογένεια.

Η περίπτωση του Δημοσθένη και η καλή πρακτική του εκπαιδευτικού.

Ο Δημοσθένης σε κάθε ερώτηση του εκπαιδευτικού πετάγεται και απαντάει χωρίς να πάρει το λόγο, αδιαφορώντας για το αν θέλει να απαντήσει κάποιος άλλος από τους συμμαθητές του. Ποια βήματα ακολούθησε ο εκπαιδευτικός;

Πρώτο βήμα: Εντοπίζεται η προβληματική συμπεριφορά και μετά από συστηματική παρατήρηση καθορίζονται με κάθε δυνατή ακρίβεια τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν τη συμπεριφορά αυτή καθώς και τη συχνότητα εμφάνισής της

Δεύτερο βήμα: Μελέτη των περιβαλλοντικών παραγόντων. Ο εκπαιδευτικός καλείται να μελετήσει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εμφανίζεται η συγκεκριμένη συμπεριφορά και να εντοπίσει τις επιπτώσεις που έχει στο φυσικοκοινωνικό περίγυρο.

Τρίτο βήμα: Καθορισμός επιδιωκόμενου στόχου. Ο εκπαιδευτικός αφού έχει

καθορίσει ποια μορφή προβληματικής συμπεριφοράς αποτελεί στόχο αλλαγής, στη συνέχεια θα καθορίσει με ποια μορφή συμπεριφοράς επιθυμεί να αντικαταστήσει την ανεπιθύμητη συμπεριφορά.

Τέταρτο βήμα: Επιλογή τρόπου παρέμβασης. Με βάση τις συσχετίσεις και τις αποφάσεις που έχει πάρει ο

Κάθε φορά που η τάξη μπαίνει στην αίθουσα, χρησιμοποιείτε την ίδια τεχνική για να καθίσουν και να ξεκινήσετε.
Κάθε φορά που ένας μαθητής ατακτεί ή φωνάζει, θυμίστε του τον κανονισμό με ήρεμο τρόπο.
Κάθε φορά που δίνετε μια οδηγία, κάντε το με φιλικό τρόπο. Ενθαρρύνετε τους μαθητές σας. Όσο αγανακτισμένοι ή πεσμένοι κι αν αισθάνεστε, να ενεργείτε σαν να είστε ευδιάθετοι και θετικοί.
Πάντα να έχετε ενδιαφέρον γι' αυτό που κάνετε.
Ποτέ να μην επιτρέπετε άσχημες εκφράσεις στην τάξη σας.
Πάντα να τα χειρίζεστε όλα γρήγορα και αποφασιστικά.
Βάζετε τα όριά σας.

εκπαιδευτικός επιφέρει αλλαγές στο χωροχρονικό περιβάλλον, το διδακτικό αντικείμενο ή τη μέθοδο διδασκαλίας, την κοινωνική οργάνωση της τάξης ή τη διδακτική του συμπεριφορά. Προκειμένου να ενισχύσει τις επιθυμητές μορφές συμπεριφοράς κάνει χρήση των αμοιβών και των ποινών. Μετά την παρέμβαση γίνεται αξιολόγηση των αποτελεσμάτων. Ο εκπαιδευτικός προχωρά σε νέα

μέτρηση της συμπεριφοράς του μαθητή με τον τρόπο και τα ίδια όργανα που μετρήθηκε αρχικά η συμπεριφορά του.

Π.χ. • Ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται και συζητά με το Δημοσθένη για τη συμπεριφορά του αυτή.

- Ο εκπαιδευτικός κατά τη διδασκαλία του προχωρά σε κάποια αλλαγή τακτικής και συγκεκριμένα πριν απευθύνει μία ερώτηση στους μαθητές του, τους υπενθυμίζει ότι πριν απαντήσει κάποιος θα πρέπει πρώτα να ζητήσει και να πάρει το λόγο.

- Ο εκπαιδευτικός προχωρά στη σύνταξη ενός συμβολαίου με το Δημοσθένη.

- Ο εκπαιδευτικός μετά από την πρώτη εβδομάδα παρατηρεί ότι η συμπεριφορά του Δημοσθένη έχει αρχίσει σιγά-σιγά να αλλάζει και για το λόγο αυτό τον επιβραβεύει με βάση το συμβόλαιο που έχουν συντάξει και του βάζει αυτοκόλλητα στον πίνακα συμπεριφοράς.

- Ο εκπαιδευτικός παρατηρεί ότι μετά τη δεύτερη εβδομάδα η συμπεριφορά του Δημοσθένη έχει βελτιωθεί ακόμη περισσότερο και μάλιστα σε βαθμό που οι μαθητές του στην τάξη δεν ενοχλούνται πια και έχουν σταματήσει να κάνουν σχόλια κατά του Δημοσθένη. Πολύ σπάνια πετάγεται και μάλιστα μόλις το αντιλαμβάνεται σταματάει αμέσως την απάντησή του. Ο εκπαιδευτικός εξακολουθεί να τον επιβραβεύει με βάση την συμφωνία που έχουν συνάψει, χρησιμοποιώντας και τη δυναμική της ομάδας της τάξης.

- Μετά το τέλος της τρίτης εβδομάδας ο εκπαιδευτικός παρατηρεί ότι η συμπεριφορά του Δημοσθένη έχει τροποποιηθεί σε σημαντικό βαθμό. Επιδεικνύει την επιθυμητή μορφή συμπεριφοράς, σηκώνει το χέρι του και ζητάει το λόγο σε ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια Δημακοπούλου Φωτεινή

Δεν υπάρχουν μαγικά κόλπα και αυτόματες λύσεις για τα προβλήματα διαχείρισης. Χρειάζεται χρόνος και μεθοδικότητα.

Η σχέση διδάσκοντος – διδασκομένου πρέπει να αναπτύσσεται σε μια χωρίς προβλήματα περιοχή στη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας. Άρα η διαχείριση της τάξης είναι αναγκαία

Είναι ευθύνη του διδάσκοντος.

κάθε ερώτηση του εκπαιδευτικού. Ο εκπαιδευτικός εξακολουθεί να επιβραβεύει το Δημοσθένη, χρησιμοποιώντας «προνόμια», π.χ.

τον ορίζει βοηθό του για κάποιο διάστημα.

- Έτσι με αυτή την τεχνική, της τροποποίησης της συμπεριφοράς ορθά σχεδιασμένη και με την κατάλληλη εφαρμογή στην πράξη ο εκπαιδευτικός κατόρθωσε να απαλλαγεί από την προβληματική συμπεριφορά του μαθητή του, η οποία εμπόδιζε την ομαλή λειτουργία της τάξης του.

Η αρχή είναι το ήμισυ του παντός Πώς ξεκινώ, πώς μπαίνω στην τάξη, πώς απευθύνομαι; Ποια εικόνα του εαυτού μου προσφέρω; Πώς παίζω το ρόλο; Φιλικότητα ή αυστηρότητα;

Οι πρώτες λέξεις και ενέργειες Αυτοπεποίθηση, ενθουσιασμός «Χαίρομαι που θα δουλέψω μαζί σας, με όλους εσάς. Θέλω να κάνουμε σπουδαία πράγματα μαζί. Θέλω να είμαι συνεπής, κι εσείς το ίδιο....»

που επικρατούν στο σχολείο.

Μαθαίνουμε τους κανόνες διαχείρισης στην πράξη, συχνά κάνοντας λάθη υψηλού κόστους. Οι κακές εμπειρίες έχουν μεγαλύτερη αξία (τις επεξεργαζόμαστε – δεν τις απωθούμε).

Η θεωρητική ευαισθητοποίηση μας θέτει σε εγρήγορση, ώστε να μαθαίνουμε από τα λάθη μας και να τα περιορίζουμε.

**Αυτοπεποίθηση   Θετική   γλώσσα
Ετοιμότητα   Οριοθέτηση**

**Όχι απειλές   Όχι θυμός   Όχι ταπείνωση
παιδιών   Όχι αποκλειστικά θεωρητική
ομιλία**

Διδασκαλία σχεδιασμένη, με ροή, χωρίς νεκρό χρόνο

- Ποικιλία δραστηριοτήτων και με τρόπο που να κινητοποιεί τους μαθητές, να απευθύνεται στις κλίσεις τους
- Να μην προκαλεί άγχος στους μαθητές (ανάλογο επίπεδο μαθησιακής ετοιμότητας, ανάλογο συναισθηματικό περιεχόμενο)

Η αρχή της ώρας

Τεχνική εστίασης προσοχής:

- Δεν ξεκινάμε αν δεν υπάρχει ησυχία. Πρέπει να έχουμε εξασφαλίσει την προσοχή τους. Συχνά είναι πιο αποτελεσματικό να σιωπήσουμε για λίγα δευτερόλεπτα, αντί να φωνάξουμε.
- Περιγράφουμε τι θα επακολουθήσει – όχι αβεβαιότητα στην τάξη

**Αλλά και το περιβάλλον της τάξης έχει σημασία Αισθητική - Διακόσμηση
Διάταξη θρανίων Καθαριότητα – φροντίδα του χώρου Για να κερδίζει τον σεβασμό, για να προσελκύει
Διαρρύθμιση τάξης, ώστε να είναι ο δάσκαλος κοντά στα παιδιά**

Ο εκπαιδευτικός πρέπει:

Να γνωρίζει τα ονόματα όλων των μαθητών

Να χρησιμοποιεί θετικές προτροπές

Να είναι σε επαγρύπνηση για τα απρόοπτα

Να δείχνει αυτοπεποίθηση

Να έχει οργανώσει καλά το μάθημα

Να προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών για το μάθημα

Να μην εκνευρίζεται, να μη χάνει την ψυχραιμία του, να μην προσβάλλει

Το μοντέλο της θετικής πειθαρχίας (the «positive discipline model»): Frederic Jones)

Ο δάσκαλος σέβεται για να τον σέβονται.

Όχι μόνο λέει πώς να συμπεριφέρονται οι μαθητές, αλλά δείχνει την κατάλληλη συμπεριφορά στην καθημερινή ρουτίνα – είναι πρότυπο.

Κατανοεί τα κίνητρα πίσω από τη μαθητική συμπεριφορά.

Χρησιμοποιεί την ενθάρρυνση.

Προτιμά να διαμορφώνει τους κανόνες με θετική και όχι αρνητική διατύπωση.

«Τα παιδιά πρέπει να ελέγχονται και οι καθηγητές μπορούν να το πετύχουν μέσα από τη γλώσσα του σώματος, τον τρόπο διαχείρισης, τη γονεϊκή υποστήριξη.»

Καταρρίπτοντας τους μύθους

Μύθος: Οι μαθητές πρέπει ήδη να ξέρουν πώς πρέπει να συμπεριφέρονται στην τάξη.

Αλήθεια: Όχι. Μέχρι να αποσαφηνιστούν οι κανόνες τούς ψάχνουν διερευνώντας τα άκρα.

Μύθος: Χρειάζεται χρόνος, δεν προλαβαίνεις να «διδάξεις» / ανασκοπήσεις τους κανόνες, γιατί έχεις τόση ύλη να διδάξεις.

Αλήθεια: Όχι. Οι κανόνες προηγούνται της διδασκαλίας. Η πειθαρχία έρχεται πριν τη διδασκαλία, δηλαδή δεν καθυστερώ να τους καταστήσω σαφείς επειδή έχω ύλη να καλύψω (αφιερώνω χρόνο στο θέμα της διαχείρισης).

Μύθος: Οι κανόνες είναι γενικές κατευθύνσεις.

Αλήθεια: Όχι. Οι κανόνες Δεν είναι πάντα γενικοί - είναι συγκεκριμένοι και μπορεί να διαφέρουν κατά περίπτωση.

Μύθος: Αν οι κανόνες ανακοινωθούν, οι μαθητές τους καταλαβαίνουν.

Αλήθεια: Όχι. Οι κανόνες δεν ανακοινώνονται απλώς, διδάσκονται.

Μύθος: Αν ο καθηγητής κάνει καλή δουλειά με τους κανόνες στην αρχή της χρονιάς, δεν χρειάζεται να ξανα-ασχοληθεί μ' αυτούς.

Αλήθεια: Όχι. Οι κανόνες επανα-υπενθυμίζονται.

Μύθος: Η πειθαρχία είναι ζήτημα αυστηρής επιβολής των κανόνων.

Αλήθεια: Όχι. Η επιβολή είναι ήρεμη, όχι δικτατορική. Οι δάσκαλοι που διαχειρίζονται καλά την τάξη είναι ζεστοί και χαλαροί, όχι απότομοι.

Μύθος: Οι μαθητές αντιπαθούν τους κανόνες της τάξης.

Αλήθεια: Όχι. Οι μαθητές έχουν ανάγκη τους κανόνες, τα όρια, όχι το χάος. Αναζητούν τη σταθερότητα και ένα ήρεμο και ασφαλές περιβάλλον.

Δραστηριότητα 5

ΕΕΠΕΚ-Επιμορφώτρια-Συντονίστρια Δημακοπούλου Φωτεινή

Δείτε “Το καναρινί ποδήλατο” μια ταινία προβληματισμού για διάφορα προβλήματα στην εκπαίδευση όπως τα αναλυτικά προγράμματα, την επίσημη γνώση που προωθεί το σχολείο, τις παγιωμένες νοοτροπίες, την υποδοχή των νέων εκπαιδευτικών.

Το «Καναρινί ποδήλατο» μας φέρνει στο σχολείο μια σειρά από ερωτήματα:

* Οι πρωτοβουλίες των εκπαιδευτικών έχουν σημαντική θέση στην εκπαιδευτική διαδικασία. Πόσο, όμως, αυτές προσφέρονται για τον ουσιαστικό μετασχηματισμό δομών και περιεχομένου της εκπαίδευσης, όταν είναι ατομικές και αποσπασματικές προσπάθειες;

* Ποια είναι το όρια του εθελοντισμού και του ιδιότυπου «ιεραποστολισμού» (η ιδεολογία του «λειτουργού») στην υπόθεση της αντιμετώπισης προβλημάτων της εκπαίδευσης;

Μπορούμε να βασιζόμαστε σε ευκαιριακές, τυχαίες, αυθόρμητες συλλήψεις και ιδέες εκπαιδευτικών καινοτομιών;

Καταγράψτε τις απαντήσεις σας σε ένα κείμενο 200 περίπου λέξεων. Αυτή η δραστηριότητα θα σας βοηθήσει να αναπτύξετε την κριτική σας σκέψη και να

εμβαθύνετε στη συστηματική εξατομικευμένη παρέμβαση και στις παιδαγωγικές ενίσχυσης,

Παράλληλα κείμενα για περαιτέρω μελέτη.

Θέματα διαχείρισης προβλημάτων σχολικής τάξης-Τόμος Α'

http://www.pi-schools.gr/programs/sxoltaxi/tomos_A.pdf

Θέματα διαχείρισης προβλημάτων σχολικής τάξης-Τόμος Β'

http://dipe-g-athin.att.sch.gr/files/eidikh_agogh/yliko/TOMOS_B.pdf

